

echter hun verbluffend frequente voorkomen in nederzettingen op het platteland (circa honderd doosjes op zestig locaties). Zo zijn tijdens nog lopende VU-opgravingen in en om de eenvoudige vlechtwerkboerderijen van een rurale nederzetting te Tiel inmiddels zes exemplaren gevonden.

Bataven in Romeinse militaire dienst

Hoe kan het dat in dergelijke nederzettingen zegeldoosjes zo talrijk voorkomen? Om wat voor brieven kan het hier zijn gegaan? De meest plausibele verklaring is te denken aan de private correspondentie van Bataafse soldaten die in het Romeinse leger dienst hadden genomen. Bekend is dat de Bataven op grote schaal troepen leverden voor het Romeinse leger. Aan te nemen valt dat de briefwisseling die zij gedurende hun diensttijd met het thuisfront onderhielden, conform het gebruik in het leger, in het Latijn plaatsvond. Deze gedachte wordt ondersteund door het feit dat tot dusver nergens in het Romeinse rijk een wasplankje is opgedoken met tekstfragmenten in een andere taal dan het Latijn. Uit de bewaarde tabletten van Vindolanda, een Romeinse legerpost aan Hadrian's Wall waar gedurende langere tijd ook een Bataafse eenheid was gelegerd, weten we bovendien dat daar gestationeerde Bataven inderdaad Latijn schreven, niet alleen met niet-Bataven, maar ook onder-

ling. In de multi-etnische context van het Romeinse leger, waarin Latijn de 'lingua franca' zal zijn geweest, is kennis van Latijn niet verwonderlijk: zij vormde een conditio sine qua non voor een goed functioneren in de Romeinse legerorganisatie.

Indien de zegeldoosjes die in Bataafse boerennederzettingen zijn gevonden, aldus met in het Latijn gestelde brieven zijn te verbinden, is daarmee nog niet gezegd dat degenen die de verzegelde brieven ontvingen, deze ook zelf konden lezen of beantwoorden. Met name in de eerste eeuw is hier vermoedelijk een belangrijke rol weggelegd voor veteranen. Een belangrijk deel van hen keerde na afloop van de diensttijd naar huis terug en kon met de in het leger opgedane kennis van het Latijn een helpende hand bieden. Hun aanwezigheid in nederzettingen op het Bataafse platteland blijkt uit de daar aangetroffen militaire uitrustingsstukken en paardentuig alsook uit de vondst van enkele getuigschriften van eervol ontslag uit de militaire dienst.

Accepteert men de hier gegeven redenering, dan wijst de dichte verspreiding van zegeldoosjes in het Nederlandse rivierengebied langs indirecte weg erop, dat de kennis van het Latijn veel dieper in de Bataafse samenleving is doorgedrongen dan wij ons tot voor kort realiseerden. Naast de met de Romeinen coöpererende politieke

elite, die zeker het Latijn machtig is geweest, moet in de grensstreek van het rijk via de militaire dienst de kennis van het Latijn in snel tempo ook onder grote groepen uit de onderste regionen van de samenleving verbreid zijn geraakt. Of deze groepen ook een open oor ontwikkelden voor de literaire producten van Rome's dichters valt echter te betwijfelen.

Ton Derks

Geschiedenisborrel

Vrijdag 16 november wordt een borrel gehouden voor alle (oud-) geschiedenisstudenten en docenten, ter gelegenheid van de 44ste verjaardag van VSGVU Merlijn. De borrel begint om 21.00 uur en vindt plaats in de bovenzaal van café 'De Sluyswacht', Jodenbreestraat 1 te Amsterdam. Voor meer informatie kunt u bellen met Casper Hopman.
tel. 06-26852324

ACTA boort voortaan in fantoomhoofd, zie pagina 25